

România este patria noastrã şi a tuturor românilor.

E România celor de demult şi-a celor de mai apoi

E patria celor dispãruţi şi a celor ce va sã vie.

Barbu Ştefãnescu Delavrancea

Victoriile repurtate de oastea revoluţionară română sub comanda supremă a prefectului Avram Iancu, în perioada mai-iunie 1849, de la Abrud

Câteva repere anterioare luptelor din zona Abrud

În 18 octombrie 1848 generalul Pucner, în numele împăratului de la Viena, cheamă popoarele Transilvaniei să participe la dezarmarea rebelilor (gărzilor maghiare).

Prefectul Axente Sever îl înştiinţează pe Avram Iancu, în 19 octombrie 1848, despre acest plan al dezarmării.

La 21 octombrie 1848, Ion Buteanu aduce de la Sibiu planul dezarmării ungurilor din Munţii Apuseni.

Spre surprinderea prefectului Avram Iancu, în 21 octombrie 1848, soseşte la el o deputaţiune ungurească de la Abrud pentru "o învoire pe cale de pace". S-a acceptat aceasta cu condiţia ca ei (ungurii) să depună armele până în 24 octombrie. Ungurii au primit condiţiile puse şi au depus armele. Din acel moment, Abrudul „a fost tratat bine şi prieteneşte şi, din acea zi până la venirea lui Hatvani, prin urmare peste o jumătate de an, s-au bucurat de cea mai mare linişte şi *siguranţă sub protecţiunea românilor* (s.n.). Întocmai se întâmplă şi cu vecinul oraş Roşia". (Avram Iancu - *Raport*)

Avram Iancu a acceptat ca în primăria din Abrud să fie folosite limba română şi limba maghiară. Ion Boeru îndeplinea funcţia de primar al oraşului Abrud, cât şi pe cea de viceprefect în prefectura lui Avram Iancu.

La Zlatna, acţiunea de dezarmare a gărzilor maghiare a avut un deznodământ tragic. În timp ce se purtau tratative pentru dezarmarea ungurilor, în ziua de 23 octombrie 1848, comandantul acestora, Nemegyei, a ordonat deschiderea focului. Sunt ucişi mulţi români. Românii scăpaţi cu fuga au dat alarma şi s-au adunat satele care se răzbună pe laşii care au ucis în timpul tratativelor. Meritată soartă a avut şi Nemegyei.

După această nenorocire soseşte la Zlatna şi Avram Iancu şi îi ia sub protecţia sa pe ungurii scăpaţi şi îi mută la Abrud.

Situaţia românilor de la poalele Munţilor Apuseni, de pe văile Crişului Alb, Someşului Mic, Mureşului, Târnavelor, Oltului (de pe teritoriul transilvănean şi Arieşului - zona Iara-Turda) (vezi harta Balint) era dramatică.

Armata maghiară şi gărzile secuieşti îndeplineau cu mult zel sentinţele tribunalelor maghiare de condamnare la moarte a românilor, fără deosebire de sex sau vârstă. Incendiau casele pe oameni, împuşcau şi spânzurau pe cei prinşi.

Anul 1849 a fost catastrofal pentru românii slab înarmaţi, şi mai ales pentru cei neînarmaţi. Atunci au căzut victime cea mai mare parte din cei 40.000 de români ucişi.

Generalul Bem a reuşit să înfrângă armata imperială şi să o alunge peste Carpaţi. Au găsit la Sibiu o mare cantitate de armament şi muniţie. În acest mod imperialii i-au înzestrat cu arme şi mai mult pe unguri, iar pe români îi puneau în situaţia să lupte cu lancea şi îmblăcii.

Cel mai mare obstacol în calea victoriei totale care stătea în cale era Cetatea Apusenilor, stăpânită de oastea română a lui Avram Iancu.

Această redută românească nu putea fi cucerită prin forţă, ci numai prin vicleşug.

În această situaţie, Kossuth hotărăşte să-l sacrifice pe unul dintre adepţii săi. Acesta era deputatul român din Bihor, Ion Dragoş. La cererea lui Kossuth, acesta face două deplasări la Avram Iancu - 25 aprilie 1849 până la Mihăileni, lângă Brad şi în 3 mai 1849 până la Abrud pentru a-i cere prefectului să depună armele.

Kossuth ştia bine că oastea lui Avram Iancu profita de orice răgaz pentru a pleca pe la casele lor să-şi mai aducă ceva merinde. În acest fel, la porţile de intrare în munţi - în cazul de faţă Buceş - rămâneau puţini ostaşi de strajă. Aceştia puteau fi uşor înlăturaţi din calea armatei maghiare.

Vasile Moldovan, în memoriile sale, scria: „Cred, că la locul acesta ar fi de interes să reproduc în traducerea românească o poruncă, ce a dat Kossuth lui Hatvani, numai câteva zile după ce a trimis la noi în munţi pe nefericitul Dragoş, cu planuri de a propune românilor pacea şi dezarmarea.

Din acest document se va vedea mai bine, cu câtă perfidie şi răutate s-au purtat Kossuth şi maghiarii faţă de noi, când pe faţă ne propuneau pace, iar pe din dos şi pe sub mână urzeau planul infernal de a ne nimici şi de a pune mâna pe munţi".

„Să vedem dară, ce zice Kossuth în ordinul trimis comandantului Hatvani".

„Guvernatorul ţării, către domnul comandant de trupă Emeric Hatvani".

„În urma adresei dumitale din data de 6 luna curentă nr. 73, te încunoştinţez, că după ce sub comanda d-tale de până acum sunt concentrate trupe regulate de oştire, şi peste tot o astfel de putere, care recere un membru expert în arta belică, ca comandant, ministeriul de război a fost provocat ca locul maiorului Csutak să-l suplinească cât mai curând prin un ofiţer de ştab de rang mai înalt, căruia şi d-ta vei fi subordonat"...

„Raportul d-tale cu privire la procedura deputatului Dragoş îl primesc cu mulţumită, şi te încunoştinţez, că şi eu împărtăşesc părerile referitoare la acelea, iar la raportul lui Dragoş, trimis prin ştafeta d-tale, am răspuns, *că nu mă demit la nici un fel de tocmeli cu rebelii*, nici nu mă las în explicaţiuni de amnistie - cui îi trebuie graţiere să o ceară - guvernul o să ştie să graţieze, unde va fi cazul. *Totodată te îndrumez, ca sub pretextul armistiţiului cerut, ori al tocmelei, să nu sistezi sub nici un chip războiul* (s.n.)". Aceasta ţi-o împărtăşesc, pentru ca, până la sosirea urmaşului d-tale, să-ţi continui activitatea în înţelesul acesta şi încă cu plină energie, nebăgând în seamă nici un interes lateral".

„Dat în Debreţin, mai 1849

Guvernatorul ţării Ludovic Kossuth m.p."

În ziua de 5 mai 1849 (duminica) s-au purtat din nou tratative în biserica reformată din piaţa Abrudului (V. Moldovan). Atunci vine vestea că Hatvani e aproape de Abrud.

Avram Iancu reuşeşte să plece la Câmpeni înainte ca Hatvani să onoreze invitaţia ungurilor abrudeni de a intra în Abrud. Ajuns stăpân peste Abrud, Hatvani dă ordin să fie arestaţi mai mulţi români. Aşa s-a întâmplat cu prefectul Petre Dobra, care în curând este ucis. Prefectul Ion Buteanu este ferecat în lanţuri şi dus în zona Gura Honţ unde în 23 mai 1849 este spânzurat.

Aşa a început dezastrul Abrudului şi a locuitorilor săi.

În prima fază, bărbaţii unguri din Abrud (cca 600) şi din Roşia Montană (cca 400) au participat alături de cei 1400 de oşteni aduşi de Hatvani, la arestarea, molestare, tăierea cu sabia, spânzurarea sau împuşcarea românilor (vezi anexele)

În faza a doua, armata lui Avram Iancu încercuieşte Abrudul şi îl bate pe Hatvani (vezi harta). Acesta a profitat de ceaţă fugind la Brad.

Orgoliosul Hatvani se întoarce la Abrud unde este înfrânt din nou şi fuge pe la Bucium-Cerbu la După Piatră unde primeşte ultima lovitură (vezi harta).

Cetatea Apusenilor trebuia cucerită.

Îşi încearcă norocul şi Kemeny Farkaş cu o armată şi mai numeroasă.

Harta cu bătăliile arată cine au fost cei care cu tunuri de lemn, lănci şi îmblăcii au învins trufaşa oaste dotată cu arme, tunuri şi rachete incendiare.

Cred că cititorul s-a convins cine este vinovatul, sau mai bine zis vinovaţii de măcelul şi incendierea Abrudului.

Prof. Ilie FURDUIU

Bibliografie:

1. I. Ranca, V. Nițu (1974), *Avram Iancu. Documente.*

2. Vasilie Moldovan (1895), *Memorii.*

3. Ilie Furduiu (2002), *Revoluția de la 1848-1849. Martiri şi eroi.*

ANEXA 1

TABEL

cuprinzând numele eroilor uciși de Hatvany în zilele de 5-6-7 mai (stil vechi) 1849 în Piața Abrudului (conform protocolului morților vol. III, p. 13-17 de la Biserica Ortodoxă din Abrud) (după Țara Abrudului)

Numele și prenumele	Vârsta (ani)	Modul în care a fost ucis
1. Petru Dobra (prefect)	38	împușcat
2. Devian Sofia	30	"
3. Cornean Ilina	65	"
4. Hebedean Marușca	60	"
5. Aron Sofia	62	"
6. Cornean Avel	42	"
7. Balosu Vasile	58	i s-au tăiat urechile
8. Roaba Ioan	43	împușcat
9. Crișan Ioan	40	"
10. Botoș Petru	42	"
11. Borza Maria	76	"
12. Faur Sofia	34	spânzurată
13. Zlăgnean Solomon	48	împușcat
14. Zlăgnean Sandor	50	"
15. Sturza Iosif	70	"
16. Sturza Iacob	68	"
17. Oprea Onea	60	spânzurat
18. Muierea Onii	60	"
19. Popovici Simion	32	împușcat
20. Morar Ioan	30	"
21. Oala ginerele lui Prodan	40	"
22. Mustra Ioan	30	"
23. Muierea lui Ceraschi	40	"
24. Botoș Petru	62	"
25. Mesteacăn Elisabeta	26	"
26. Fer Gheorghe	58	"
27. Glodean Ioan	28	"
28. Bucium Ilina	62	"
29. Puclă Ioan	50	"
30. Muierea Puclii-Iuli	52	"
31. Cernițan Sonia	60	"
32. Mesteacăn Pascu	42	"
33. Mesteacăn Nicolae	12	"
34. Mesteacăn Samfira	10	"
35. Pascu, jeleriu Sulușului	48	"
36. Muierea Pascului-Măriuța	38	"
37. Pascu Ana	10	"
38. Pascu Nicolae	12	"
40. Pascu Gheorghe	11	"

ANEXA 2

TABEL

cuprinzând numele eroilor uciși de Hatvany sau Kemeny în 25 aprilie, 5-6-7 și 30 mai 1849 (stil vechi)
(conform Consemnațiunii nr. 7 a românilor căzuți în Războiul civil cu maghiarii - cota/1/1849 - Arhivele Statului Alba)

Numele și prenumele	Ocupația	Vârsta (ani)	Modul în care a fost ucis
1. Nemeș Ioan - tribun	învățător	26	spânzurat
2. Dălian Ionul	miner	18	"
3. Goigoț Maxim	"	43	ucis în luptă
4. Simion Irimie	"	23	"
5. Crețu Petru	"	42	împușcat
6. Danciu Dănilă	morar	48	ucis în piață
7. Mateș Dumitru	miner	43	spânzurat
8.Avisalon Tobiașu	clopotar	48	ucis de Kemeny
9. Sturza Iacobuț	miner	28	"
10. Abrudean Alexandru	muzicant	25	împușcat
11. Stoian Ioan	miner	52	ucis în luptă
12. Haiduc Ioan	"	38	"
13. Sârbuț Șandor	"	58	împușcat de Hatvany
14. Sărindan Gheorghe	"	33	"
15. Posgli Grigore	"	32	ucis în luptă
16. Nevrovin Petru	cizmar	50	împușcat de Hatvany
17. Săvuțiu Veronica	casnică	35	"
18. Berki Andrei	muzicant	28	ucis în luptă
19. Mesteacăn Elisabeta	casnică	29	împușcată de Hatvany
20. Gâta Parascie		60	"
21. Buteanu Ioan - prefect	avocat	28	spânzurat
22. Tobias Ana (bolnavă)		65	ucisă de Hatvany
23. Peotra Anișca		46	"
24. Nagy Ioan	zidar	39	ucis în luptă
25. Popa Floarea (bolnavă)		65	Kemeny i-a tăiat mâna

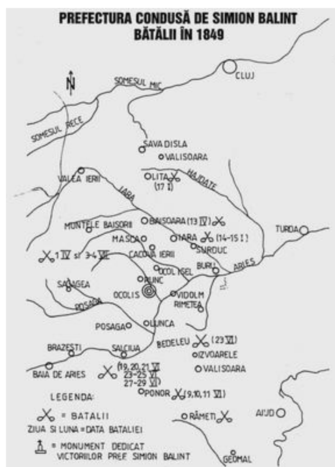

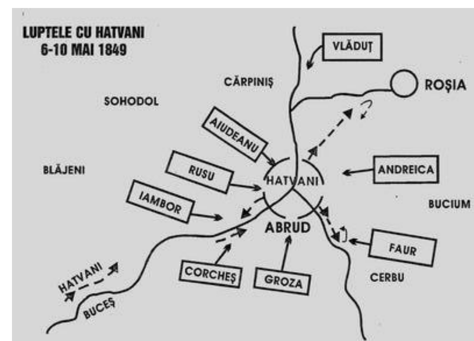
ANEXA 3

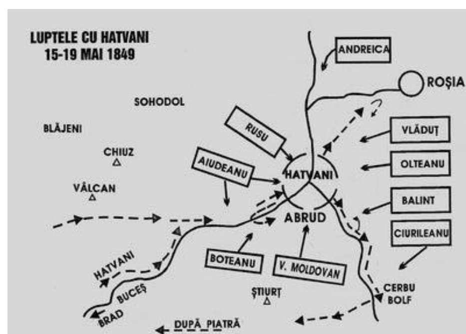
TABEL

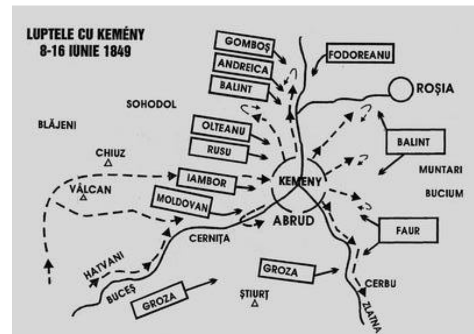
cuprinzând numele eroilor uciși de Hatvany sau Kemeny în mai-iunie 1849 (conform Protocolului morților de la Biserica Ortodoxă din Abrud-Sat - Cota 12/2-1848-1874 - Arhivele Statului Alba)

Numele și prenumele	Vârsta (ani)	Modul în care a fost ucis
1. Sturza Nicolae	35	ucis (pumnat)
2. Prața Pătruț	26	"
3. Duba Nicolae	63	ucis de Hatvany în piață
4. Baba Gavrilă	53	împușcat (pumnat)
5. Doana ...(?) indescifrabil	57	"
5. Simina Oana	61	omorâtă în casă
7. Măriuța Aron	62	"
8. Bica Ghiorghiuț	63	"
9. Rahila, slujnica lui Bica	31	ucis (pumnat)
10. Salvira Kerțil (?)	28	"
11. Mărie Săraca	64	împușcată
12. Moise Tău	70	împușcat pe câmp
13. Bădău Gheorghe Iovință	47	ucis (pumnat)
14. Haza Flurie	50	împușcat acasă
15. Anca Ilina a Boiului	58	împușcată pe drum, fugind
16. Deoanca Mărie	41	ucisă (împușcată)
17. Slujnica Cioplii	43	ucisă (pumnată)
18. Brașcoviță Ana	78	spânzurată
19. Toader Gângavu	62	împușcat acasă
20. Anica, slujnica Samfiruții	21	"
21. Kelemen Marița Moise	82	"
22. Nicolae Vlădiță	53	"
23. Cenușă Iosif	85	"

Abrud. Aici s-au dat bataile din mai-iunie 1849.

Bucium Cerbu. Aici e monumentul amplasat pe locul unde Avram Iancu a invins

Abrud. Bustul lui Avram Iancu

Dupa Piatra. Monumentul inchinat victoriilor motilor din mai 1849.